SANCȚIUNEA – MECANISM DE PEDEAPSĂ ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

SANCTION AS A PUNISHMENT MECHANISM IN INTERNATIONAL RELATIONS

Svetlana CEBOTARI, ORCID: 0000-0001-9073-104X
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:341.638

e-mail: svetlana.cebotari@mail.ru

În ultimele decenii, în special în contextul crizei COVID-19 și a războiului din Ucraina, tema cu referire la sancțiuni a devenit unul dintre subiectele centrale, prezente nu doar în discuțiile liderilor politici, dar a devenit un subiect prezent pe masa de lucru a reprezentanților comunității academice. Termenul de „sancțiune" devine unul tot mai prezent în uzul relațiilor internaționale.

Astfel, conform normelor stabilite de dreptul internațional public, sancțiunile sunt măsuri restrictive în raport cu anumite state. De asemenea, subiecți specifici ai sancțiunilor pot fi teroriști; persoanele acuzate de infracțiuni militare și politice; organizațiile extremiste etc. sau anumite activități care sunt aprobate de organizații și/ sau state internaționale [1].

Termenul de „sancțiune" își are etimonul în latinescul *sancire* și semnifică „ceea ce consacră la regulă", care îi permite să rămână *sancta*, adică *sacru*. Prima și esențială funcție a sancțiunii constă așadar în faptul că garantează inviolabilitatea regulii pe care o însoțește [2].

Pornind de la cele mai acceptate definiții în Dreptul internațional, „sancțiunea" reprezintă un sistem de măsuri (economice, financiare, militare) cu caracter de pedeapsă, aplicat unui stat; represalii contra părții care nu respectă obligațiile dintr-o convenție [3].

Ca răspuns la acțiunile unor indivizi, a actorilor geopolitici, cum ar fi: organizații sau state care reprezintă o amenințare la adresa securității internaționale, sunt aplicate sancțiuni. Motivul impunerii sancțiunilor poate fi cauzat fie de operațiuni militare, fie de către intervenția armată în afacerile unui stat suveran, fie de aplicarea unei game largi de amenințări netradiționale la adresa securității internaționale, cum ar fi: traficul de droguri, criminalitatea cibernetică, amenințarea proliferării armelor de distrugere în masă, comerțul ilegal cu arme, încălcarea drepturilor omului etc. Actualmente, sancțiunile sunt văzute ca un răspuns de compromis la acțiunile nedorite ale unui stat pe arena internațională. Spre deosebire de măsurile diplomatice de influență, sancțiunile au un efect mult mai pronunțat asupra economiei țării-țintă și sunt mult mai probabil să conducă la o schimbare a comportamentului statului pe arena internațională.

În același timp, spre deosebire de măsurile militare, sancțiunile reprezintă un răspuns mult mai puțin costisitor la acțiunile nedorite ale celeilalte părți și, în același timp,

prezintă un risc mult mai mic de escaladare în continuare a conflictului. Acest lucru se exprimă, în primul rând, în posibilitatea introducerii treptate a măsurilor restrictive și anularea acestora, strânsa legătură a restricțiilor cu îndeplinirea anumitor cerințe, precum și probabilitatea mai mare de a minimiza riscurile pentru populația civilă a țării în privinţa căreia se introduc restricţii. Astfel, sancțiunile sunt o consecință pentru statul care devine obiectul acestora, atunci când acțiunile sale nu se conformează în mod corespunzător cu standardele internaţionale sau nu își îndeplinește obligațiile pe plan internațional. De asemenea, când un stat este sancționat sau amenințat cu impunerea de sancțiuni, este important să distingem dacă tehnicile utilizate sunt violente sau pașnice, mai ales pentru a-și satisface interesele sau mai multe state în detrimentul altuia [4].

Sancțiunile internaționale, în primul rând, pot fi impuse de către organizații internaționale recunoscute în mod corespunzător de către comunitatea internaţională. În acest caz, sancțiunile au legalitate din punctul de vedere al dreptului internațional, iar în al doilea rând, țările pot lua în mod legal măsuri împotriva statelor care au încălcat orice angajament sau standard internațional obligatoriu. Sancțiunile pot fi impuse legal, în primul rând, de către organizațiile internaționale cu caracter politic, precum Organizația Națiunilor Unite. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 2 pct. 4) al Cartei ONU, toți Membrii Organizatiei se vor abține, în relațiile lor internationale de a recurge la amenințarea cu forta sau la folosirea ei fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite. Capitolul VII „Actiunea în caz de amenințări impotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune” al Cartei Națiunilor Unite, art. 39 oferă bazele juridice pentru Consiliul de Securitate. Conform prevederilor, Consiliul de Securitate ia măsuri coercitive atunci când sunt „acte de agresiune”, „rupturi ale păcii” și „amenințări la adresa păcii”. În conformitate cu prvederile art. 39 al Capitolului VII, Consiliul de Securitate identifică amenințările la adresa păcii sau securității internaționale și ia măsurile necesare pentru restabilirea acestora. De asemenea, în conformitate cu prevederile art. 41, Consiliul de Securitate poate hotărî ce măsuri, care nu implică folosirea forței armate, trebuie luate spre a se da urmare hotăririlor sale și poate cere Membrilor Natiunilor Unite să aplice aceste măsuri. Ele pot să cuprindă întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene, poștale, telegrafice, prin radio și a altor mijloace de comunicație, precum și ruperea relațiilor diplomatice. Conform art. 42, în cazul în care Consiliul de Securitate va considera că măsurile prevăzute în art. 41 nu ar fi adecvate ori că s-au dovedit a nu fi adecvate, el poate întreprinde, cu forțe aeriene, navale sau terestre, orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale. Această acțiune poate cuprinde măsuri de blocadă, dar și alte operațiuni executate de către forțele aeriene, maritime sau terestre ale Membrilor Națiunilor Unite [5].

Sancțiunile pot fi impuse și de către organizaţiile cu caracter economic, ca de exemplu: Organizaţia Mondială a Comerțului (OMC), Uniuea Europeaneă (UE) etc... Crearea OMC a adus inovații fundamentale în cadrul acordurilor încheiate privind sancționarea

statelor sau organizațiilor de nerespectarea obligațiilor asumate, creându-se un design original, care nu prevedea nicio despăgubire pentru prejudiciul cauzat prin aplicarea măsurii atacate de către statul care încalcă anumite prevederi ale acordurilor încheiate. Același design s-a distins prin următoarele elemente principale: 1) sancțiunile împotriva statelor care încalcă prevederile acordurilor încheiate sunt percepute doar ca o măsură extremă, la care nu poate să recurgă decât statul solicitant sub forma suspendării din partea sa a concesiunilor sau a altor obligații din acordurile OMC; 2) măsuri care ar trebui să fie temporare până la punerea în aplicare de către statul infractor a deciziei; 3) măsuri care trebuie să fie echivalente cu încălcarea, iar atât nivelul de echivalență în sine, cât și forma presupuselor sancțiuni trebuie mai întâi propuse chiar de statul reclamant, dar în caz de dezacord cu aceasta din partea statului care încalcă (care se întâmplă în toate cazurile, acești parametri trebuie stabiliți cu ajutorul arbitrajului creat în aceste scopuri (art. 22.6 și 22.7 din Aranjament); 3) este permisă recurgerea la sancțiuni sub formă de suspendare a concesiunilor sau a altor obligații în temeiul unui alt acord al OMC (relația încrucișată). Dar acest lucru este permis numai dacă suspendarea concesiunilor sau a altor obligații în alte sectoare în cadrul aceluiași acord este imposibilă sau ineficientă, iar circumstanțele cauzei sunt suficient de grave (art. 22.3 lit. (c) din Acordul OMC; 4) după stabilirea nivelului de echivalență și a formei sancțiunilor, statul solicitant trebuie să obțină permisiunea OMC pentru aplicarea acestora. OMC poate, în principiu, să nu dea un astfel de consimțământ, dar aceasta necesită consensul tuturor statelor-membre ale Organizației, inclusiv al statului solicitantului, ceea ce în practică pare nerealist. Având în vedere acest lucru, acordul cu privire la aplicarea sancțiunilor este cvasiautomat, ceea ce distinge mecanismul de sancțiuni din OMC de GATT.

În cadrul Uniunii Europene, deciziile privind sancțiunile sunt luate de către Consiliul Uniunii Europene, care este unul dintre cele mai importante organe ale Uniunii. Uniunea Europeană folosește în mod activ mecanismul sancțiunilor (conform terminologiei oficiale a Uniunii – „măsuri restrictive/măsuri restrictive" atât pentru a-și proteja propriile interese, cât și pacea și securitatea internațională. În prezent, există 38 de regimuri de măsuri restrictive, în temeiul cărora 4.030 de persoane juridice și 7.902 de persoane fizice se află sub sancțiunile UE (impuse atât în conformitate cu rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU, cât și în mod independent). În politica sa, Uniunea Europeană subliniază într-o mai mare măsură importanța și prioritatea măsurilor de influență diplomatică, considerând sancțiunile drept ultimul instrument al politicii externe pentru realizarea propriilor scopuri și interese. Cu toate acestea, UE utilizează în mod activ măsuri restrictive din mai multe motive. În primul rând, spre deosebire de SUA, UE nu are suficiente mecanisme militare pentru a-și asigura propriile interese, întrucât militar, într-o măsură mult mai mare decât SUA, se bazează pe capacitățile NATO. În al doilea rând, datorită dimensiunii și atractivității pieței interne proprii a UE, posibila restrângere a comerțului și a activității economice oferă un stimulent suplimentar pentru a respecta cerințele UE pentru țara, persoana fizică sau juridică împotriva căreia sunt impuse sancțiuni. În al treilea rând, UE reprezintă o asociație de 27 de state și are un mare potențial de coordonare și lobby pentru deciziile necesare pe alte platforme internaționale (ONU, G20 etc.) [6].

Astfel, făcând o succintă trecere în revistă a principalelor organizații ONU, OMC, UE, precum și a atribuțiilor acestora în impunerea sancțiunilor anumitor persoane fizice sau juridice, cât și unor actori, precum sunt statele, putem menționa că actualmente sancțiunea a devenit o formă activă de pedeapsă în relațiile internaționale.

Referințe:

1. *Информация о международных санкциях.* Disponibil: https://www.ribbank.com/ru/obanke/informacija-o-mezhdunarodnih-sankcijah [Accesat: 25.08.2022].
2. VÁZQUEZ, M.C.M. *Las sanciones internacionales. Una visión laboral.* Disponibil: https://repositorio.unam.mx/contenidos/las-sanciones-internacionales-una-vision-laboral-5025757?c=BZdgGr&d=false&q=*:*&i=3&v=1&t=search_0&as=0 [Accesat: 25.08.2022].
3. *Noul dicţionar explicativ al limbii române.* Disponibil: https://www.dictionarroman.ro/?c=sanctiune
4. ZÁRATE, J.M.A. *Las sanciones económicas internacionales.* Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/46564847_Las_sanciones_economicas_internacionales [Accesat: 25.08.2022].
5. Carta Natiunilor Unite din 26 iunie 1945, emitent: Organizatia Natiunilor Unite, publicat în: *Monitorul Oficial,* din 26 iunie 1945. Disponibil: http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_ONU_.pdf [Accesat: 25.08.2022].
6. СИЛАЕВА, В.А. *Эволюция европейских санкций: от единичных мер до консолидированной политики.* Disponibil: https://www.interanalytics.org/jour/article/view/201/158. [Accesat: 25.08.2022].